

LBRIS

We know
books

Colecția Hashtag este coordonată de
Felicia Mihali

Felicia Mihali

BIGAMA

roman

Traducere din limba franceză de Felicia Mihali

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2022

Editura Vreamea este acreditată CNCS, categoria B,
domeniul *Istorie și Studii culturale*

Coperta: Daniel Ursache
Redactori: Claudia Drăgănoiu, Gheorghe Szörényi
Corector: Alexandra Ciuciulin
Tehnoredactor: Dan Amza

Editura Hashtag mulțumește societății SODEC,

SODEC

Québec

Société de Développement des Entreprises Culturelles,
din Québec pentru ajutorul acordat la traducerea
acestei cărți.

Copyright © Éditions Hashtag și Felicia Mihali, 2022
Copyright © Editura Vreamea pentru actuala ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIHALI, FELICIA

Bigama : roman / Felicia Mihali ; trad. din franceză
de Felicia Mihali. - București : Vreamea, 2022

ISBN 978-606-081-111-4

I. Mihali, Felicia (trad.)

821.135.1

PRIMA PARTE

*Când o femeie este atinsă de boala iubirii,
ca să scape cu viață trebuie neapărat să se
culce cu bărbatul după care tânjește, altfel
i se usucă venele, face tuberculoză, începe
să scuie sânge și moare.*

Mo Yan, *Supliciul de santal*

1

Într-una dintre nuvelele ei intitulate *Ziua de Anul Nou*, Edith Wharton spune istoria unei femei care se hotărăște să își înșele soțul muribund doar pentru a-i asigura confortul ultimelor zile. Soția acceptă relația cu un alt bărbat numai și numai pentru banii pe care această relație i-i procură, ca să îi poată cumpăra bolnavului medicamente, dar și haine de lux, în așa fel încât el să nu-și dea seama de sărăcia lucie în care trăiau.

Aici începe trădarea, îmi ziceam, când anumiți soți nu merită sacrificiul. De unde concluzia mea că Aron aparținea acestei categorii.

Povestirea scriitoarei americane mă consola puțin, căci literatura este mereu la îndemână ca să ne arate calea de urmat sau măcar să ne consoleze de propria noastră ticăloșie.

Din nefericire, orice femeie care își înșală bărbatul trăiește cu regretul că nu a găsit pe cineva care să merite fidelitatea.

Eram măritată cu Aron de șapte ani și încă îl iubeam. Relația noastră era lipsită de pasiune carnală, dar beneficia din plin de respect și admirație reciprocă. Eu îl iubeam pentru că era frumos, inteligent, bun orator, cultivat și modest. El mă admira pentru că găteam bine și eram econoamă de felul meu. Pe lângă asta, îi dădeam libertatea să facă ce îi place: să hălăduiască singur prin toată țara, să bântuie prin piețe și prin librării, să își prelungească vizitele la mama lui. Eram prea ocupată ca să îl însoțesc pe coclauri, și în plus nu îmi plăcea să îmi petrec puținul

timp liber prin mănăstirile pe unde călugării îl primeau cu brațele deschise, imaginându-și că au dat peste un creștin fervent. În realitate, membrii familiei lui erau bapțiști puri și duri, ceea ce în ochii bisericii ortodoxe e un păcat capital. Aron se dovedea însă foarte abil în a-și ascunde botezul și preceptele protestante și se ruga cu nerușinare la Dumnezeu ortodox alături de sutanele negre. În ce mă privește, eu preferam să îmi petrec sâmbăta, singura zi liberă a săptămânii, citind și odihnindu-mi picioarele epuizate de meseria mea de ziarist.

Viața noastră simplă și destinată fericirii eterne s-a năruit complet în clipa când am imigrat în Canada.

Aron mi-a acceptat decizia fără pic de entuziasm. El nu știa nicio limbă străină și nici nu poseda vreo abilitate tehnică, în ciuda diplomei lui de inginer. În plus, nu-l încerca nicio ambiție palpabilă, din acelea care îi determină pe oameni să-și părăsească țara de baștină ca să întreprindă ceva ieșit din comun. Aron nu avea astfel de poftă, căci viața lui era perfectă. Eu eram cea care voia mai mult, mereu mai mult, iar patria muma nu îmi mai hrănea speranțele. Nu îmi mai iubeam poporul, fiindcă mă îndoiam de viitorul lui. Voiam să devin altceva, fără a ști neapărat ce.

Am sosit la Montréal într-o zi vântoasă de martie. În România, ghioceli erau deja în vânzare pe străzi, în timp ce în Canada ne-am trezit în plină iarnă, și grea pe deasupra. Nu avusesem niciodată parte de atâta zăpadă și de un așa frig de crăpau pietrele. La București lumea ieșea deja în mănecă scurtă, în vreme ce pe strada *Mountain Sight*, trecătorii înfodoliți în canadiene îmblănite avansau cu mare greutate pe trotuarele alunecoase.

Primul lucru care te izbește ca imigrant este revelația bruscă a faptului că ceea ce tocmai ai schimbat nu e doar cartierul în care locuiești, ci viața întreagă, începând cu

rutina de zi cu zi: zgomotul ascensorului, câinele vecinului, gustul pâinii, locul unde se depun tomberoanele de gunoi, magazinele de unde cumperi mâncarea, vagoanele metroului. Înainte de a te dezbrăca să intri la duș, păstrezi încă obiceiul să verifici dacă este apă caldă. Unui imigrant îi este mereu teamă de lifturi care nu funcționează, de autobuze care sosesc cu întârziere, de secretare care îți programează întâlnirile la calendele grecești, de vânzători care te înșală la cântar și la rest. Toată lumea crede că imigrația te ajută să te debarasezi de toate viciile și amintirile urâte, mai ales noaptea, când memoria este nemiloasă. Constatarea cea mai tragică însă este că ceea ce regretăm nu este familia, prietenii, străzile, ci amintirea familiei, a prietenilor, a străzilor.

După aterizarea pe aeroportul Dorval ne-am instalat într-un cartier de imigranți în vestul Montréalului, aproape de stația de metrou Namur. Vecinii noștri erau în general indieni, căci fiecare cartier căpăta un anume specific, devenind majoritar indian, chinez sau arab. De îndată ce câteva familii etnice se instalau undeva, îi atrăgeau pe compatrioții lor ca un magnet. Locatarii își aduceau prietenii de la aeroport ca să îi cazeze în apartamente rezervate dinainte sub nume false. În fața valizelor uzate depuse la intrare, proprietarii nu aveau decât să îi accepte, știind dinainte mirosurile de prăjeală ce vor împuti holurile. În sânul comunităților migrante există o ierarhie secretă, cunoscută însă de proprietarii locuințelor care stăteau să se prăbușească și unde chiriașii trăiau ca șobolanii, unii peste alții. Proprietarii considerau că marele avantaj de a avea locatari indieni era că își plăteau cu religiozitate chiria fără să se plângă de gândaci, de șoareci, de robinete care picură, de ferestre care nu se închid etanș. Aceste locuințe reprezentau de fapt un veritabil *haut de gamme* în comparație cu ce lăsaseră în urma lor la celălalt capăt al lumii.

Apartamentul nostru îmi plăcea foarte mult. Noi eram singurii albi din bloc și aproape de pe toată strada. Primul nostru contact cu Canada a fost administratorul român pe care îl cunoscusem prin intermediul unei colege de la ziar. El era cel care venise, de altfel, să ne aștepte la aeroport și să ne instaleze într-un mic apartament la ultimul etaj. Cu ocazia asta a profitat să ne bage pe gât niște vechituri de mobile pe care le colecta la întâi iulie, zi de mutare generală în Quebec, relicve pe care le-am aruncat pe urmă la gunoi, rând pe rând, ca să ne cumpărăm apoi tot mobilă *second hand*, dar măcar pe gustul nostru. În fața balconului se înălța un imens arțar de care eram foarte mândră, fiindcă în cartierul de blocuri din beton în care locuisem la București tot ce puteai vedea de la fereastră erau rufele vecinilor puse la uscat.

La puțină vreme după semnarea contractului de închiriere, mi-am dat seama de fragilitatea acestui sistem, plecând de la cea a pereților, prin care se auzea până și cel mai mic zgomot. Ceea ce le proteja chiriașilor intimitatea era de fapt limba lor maternă, motiv pentru care puteau să strige și să se certe cât îi ținea gura. Cât era ziua de lungă, trăiam conectată la ritmul vecinului: gătitul prelungit al vecinului chinez din dreapta, certurile jamaicanilor din stânga, numeroasele curse la toaletă ale indianului de la etajul inferior. Cuvintele, strigătele, râsetele într-o altă limbă sunt la fel de insesizabile ca zumzăitul unui radio aflat la distanță. Din acest motiv, chiar în caz de crimă, vecinii ezitau să cheme poliția, căci cine știe ce puteau să însemne acele urlate.

Culmea indecenței mi se părea să ascuți muzica provenind din apartamentele vecine, și care devenea pentru mine un adevărat act de voaierism. Preferințele muzicale ale cuiva sunt la fel de intime ca sexul. Ritmurile drăcești ale tamburilor indiene și vocile lascive ale cântărețelor libaneze nu mă transportau

deloc într-un ținut exotic, ci într-o proximitate indecentă, secretă. Prin intermediul cântecelor, oamenii nu își dezvăluiau identitatea, ci un summum de lucruri bizare care te agresau, în ciuda intenției lor de a le ține ascunse. Muzica trăda o diferență de netrecut, o antipatie latentă ținută sub cheie, conflicte care se reglau la comisariatele de poliție.

În acest cartier etnic am înțeles pentru prima oară cât de rasiști sunt imigranții, mai mult chiar decât societatea de origine. Minoritățile dezvoltau adesea un tip de agresivitate care stimula ura majorității, căci ele se aflau într-o permanentă competiție. Fiecare proclama sus și tare că suferințele și umilințele sale erau mai crude ca ale celorlalți. Cu toții voiau să dea afară din țară șleahta de vecini etnici ca să-i facă loc propriei nații. Și cu cât se urau mai tare, cu atât imigranții deveneau mai intoleranți. De-a lungul istoriei există o regulă care se adevărește încă din Roma antică: odată instalați într-o țară nouă, străinii deveneau cei mai înverșunați apărători ai ei contra celor care voiau să se instaleze, uneori chiar a propriilor compatrioți. Prin extensie, ceea ce imigranții urau mai mult erau nou-veniții.

În lumina acestor revelații, descendenții lui Jacques Cartier și Samuel de Chaplain mi se păreau niște oameni de treabă, impresionați de dramele celor săraci și gata să îmbrățișeze orice cauză umanitară. Când era vorba de dat bani, cu toții preferau dezastrelor naturale. Canadienii aveau oroare să se înșele asupra susținerii cauzelor umanitare, or războaiele erau cel mai greu de înțeles. Din acest motiv, canadianul de rând era împotriva oricărui conflict armat în general. În schimb, ajuta cu mare generozitate victimele inundațiilor, ale tsunamiurilor, ale incendiilor, ale cutremurelor.

Ca cetățean al acestei țări, trebuia să învăț să fiu fericită fără a fi nevoită să lupt pentru o cauză nobilă. Dat fiind că nu credeam în Dumnezeu, nu simțisem niciodată pe umeri greutatea unei poveri simbolice, celeste. Tot ce mă apăsa era propria mea carieră. Iar când urmărești ceva atât de nesemnificativ, ajungi să te plictisești repede de atâta micime. Marile cauze te strivesc. A ta, te dezamăgește.

În ciuda forfotei acestui cartier, mi-am format destul de repede o rutină dedicată cărților și cursurilor de franceză pentru străini, în așteptarea masterului în literatură ce urma să înceapă toamna. Venisem în Canada ca să devin scriitoare, iar grijile legate de o meserie sau de bani erau departe de mine. Ceea ce știam cu certitudine era că nu voiam să pierd timpul cu ceva atât de banal precum o slujbă de la 8 la 4. Din fericire, țara asta îmi dădea un pic de răgaz, îmi permitea să încetinesc cursa încrâncenată a existenței ca să-mi câștig pâinea. Vecinele mele indiene și pakistaneze erau cel mai bun exemplu. Cât era ziua de lungă își beau ceaiul pe balcon sau discutau în fața ușii de la intrare.

Pe de altă parte, cursurile de limbă franceză care îmi fuseseră acordate de Ministerul Imigrației la una dintre facultățile francofone din Montréal erau o adevărată școală de integrare în societate, dar pe ușa din dos. În loc de franceză, imigranții învățau aici mecanismele unui aparat birocratic mai ipocrit decât cel pe care îl trăisem în comunism. Între conjugarea verbelor *être* și *avoir*, a înjurăturilor cu termeni religioși, nou-veniții învățau cum să înșele sistemul, să obțină cât mai mult făcând cât mai puțin. Aron jubila pentru prima oară de la sosirea noastră. Mai ales, începea să nu se mai teamă că vom muri de foame în Canada.

În ceea ce mă privea, șansa mea era că nu fusesem niciodată fericită, nicăieri. În viața mea, nimic nu se

dovedise atât de frumos, de important, de prețios ca să nu poată fi abandonat. Copilărie, adolescență, mariaj, serviciu, studii, prieteni, nimic nu meritase fidelitatea pentru eternitate. În felul ăsta putusem să părăsesc liniștită satul unde mă născusem ca să mă mut la oraș, sudul pentru nord, o țară pentru alta. Nimeni nu era atașat de mine și nu mă iubea atât de mult ca să sufere din cauza plecării mele. Ceea ce nu puteam abandona însă erau propriile mele erori. Cea mai tristă constatare în Canada era că ceea ce subzistă din trecutul nostru sunt în primul rând greșelile.

Închisă în apartamentul nostru de la ultimul etaj, nu mai băgam în seamă ravagiile propriului corp, pe care nu îl mai recunoșteam în oglindă. Devenisem urâtă, ternă. În ochii mei se putea citi deruta, oboseala. Nu mai aveam chef să mă spăl pe cap sau să îmi pun pe obraz puțină cremă contra ridurilor. Era atât de ușor să îți pierzi reperele când vânzătorul de la magazinul din colț te privește ca pe un răufăcător atunci când plătești o sticlă de lapte cu o bancnotă de o sută de dolari, tot ceea ce ne rămăsese din mica avere cu care traversaserăm oceanul.

Secretul integrării în noua societate este să îți propui în fiecare dimineață gesturi cotidiene anodine, precum acela de a afla cine fusese George Vanier, numele unei stații de metrou. Ca să cunoști istoria acestei țări era de ajuns să faci o anchetă sumară asupra numelor străzilor, a bulevardelor, a stațiilor de metrou sau a sălilor de spectacole.

În cazul lui Vanier, de exemplu, informația îmi căzuse în brațe din întâmplare, pe când citeam un articol despre doi spioni canadieni, Frank Pickersgill și Ken Macalister, ambii morți în 1944 în lagărul de la Buchenwald. Vanier era la vremea aceea ambasadorul Canadei în Franța, numit ulterior Guvernator General al Canadei.

La Montréal liniile de metrou începeau undeva și se terminau în mormântul cuiva. Linia portocalie începea la Côte-Vertu și se termina la Henri Bourassa, mare om politic din secolul al XIX-lea. Linia verde mergea de la Angrignon la Honoré Beaugrand, ziarist canadian din același secol luminos pentru naționalismul quebechez. Pavilionul Jean Brillant, unde se țineau cursurile de limbă franceză, purta numele unui soldat franco-canadian care a murit eroic în Primul Război Mondial. Iar stația de metrou Lionel Groulx, unde urma să ne mutăm în primăvară, celebra numele unei fețe bisericești cu vocație de istoric ce proslăvea naționalismul urmașilor lui Jacques Cartier. Țara asta îi celebra în egală măsură pe cei glorioși și mai puțin glorioși, pe federaliști și pe suveraniști.

Prima mea preocupare a fost să decorez casa cu obiectele aduse cu noi în bagaje: cești și ibrice de aramă, măturii ale trecutului nostru greco-turc, câteva tablouri cu peisaje câmpenești, broderiile bunicii, cele câteva cărți, printre care cea intitulată *Scurtă istorie a umbrei*, oferită cadou de plecare de un fost coleg de ziar, cu dedicația: Îți mulțumesc! Replica făcea referire la o veche discuție, în urma căreia îi spusese că trebuia să se joace cu ideile, nu cu vorbele, indiferent ce naiba o fi însemnând asta. Cât de triumfător părea viitorul la vremea aceea și ce orgoliu odihnitor caracteriza fiecare din gesturile mele!

Păstram de asemenea cu religiozitate un articol din *România literară* semnat de Mircea Cărtărescu despre povestea de dragoste dintre Cristian Vasile, un cântăreț din perioada interbelică, și iubita lui Zaraza. Numele acestei flori de mahala devenise titlul unui cântec care îl făcuse celebru pe Vasile în bistrourile anilor patruzeci, când lumea încerca să supraviețuiască nebuniei fasciste în acordurile sfâșietoare despre minunata țigancă: *Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraza, cine te-a iubit? Gelos pe*

succesul cântecului, dar și pe iubirea celor doi, rivalul său Zavaidoc îi tăiasă Zarazei gâtul într-o seară, pe când femeia ieșise să îi cumpere iubitului ei țigări. Nebun de durere, Cristian mâncase cenușa iubitei cu lingura, după care băuse o sticlă de terebentină. Celebrul șansonetist îmbătrânise singur, aproape nebun, cu gâtlejul ars. Din când în când reciteam această poveste, iar lacrimile îmi curgeau șiroaie pe obraz.

Nu ieșeam foarte mult din casă, căci nu aveam nicio grabă să cunosc orașul. Eram sigură că Montréalul avea să vină în cele din urmă în întâmpinarea mea. Ca să te familiarizezi cu acest oraș, îmi ziceam, trebuie mai întâi să-l locuiești, mai întâi într-un cartier, apoi în altul, la vest, apoi la est. Tot căutând metroul, biblioteca, parcurile, piscinele publice, apartamentele noilor noștri prieteni, aveam să îi aparțin în cele din urmă. De ce să precipităm evenimentele? În așteptarea acestei familiarități cu locurile, citeam și mă uitam la televizor.

Ceea ce mă ajuta să palpez pulsul acestei lumi erau buletinele de știri, documentarele, serialele, ziarele distribuite gratis la metrou. Mă însciseseam la biblioteca de cartier, de unde împrumutam de fiecare dată numărul maxim de cărți permise. Dimineața, înainte de începutul caniculei, aveam grijă să pregătesc ceva de mâncare, ca să pot citi apoi toată ziua.

În Canada, lumea măsoară dezastrul de a fi imigrant în cel mai mare confort. Pentru cei care nu au serviciu, locuința și mâncarea sunt asigurate de asistența socială. Serviciul medical este gratuit, ca și cel școlar. Nu ne rămâne decât să ne turmentăm din cauza accentului care ne închide într-un fel de cușcă cu pereți transparenți, dar foarte rezistenți. În țara asta, lumea nu moare de foame, ci de tristețe. Nou-veniți sunt disperați că nu trebuie să

lupte pentru supraviețuire. Toată lumea plânge de dez-nădejde că totul este atât de ușor. Înainte de a imigra, te pregătești pentru încercări demne de expediția lui Franklin în căutarea Pasajului de Nord-Vest către China. Foarte repede constăți însă că un imigrant trebuie să se teamă mai degrabă de deriva printre banchizele comunităților etnoculturale.

2

Aron devenise purtătorul de cuvânt al acestui oraș care mie mi se părea mic, monoton, fără nicio atracție. Pentru el devenise o activitate cotidiană să dea un tur prin buticele etnice ale indienilor, chinezilor și arabilor, atras de mirosul de mirodenii. Sacii de linte și năut depuși direct pe podea, etajerele unde se îngrămădeau în dezordine borcanele de mango marinat, pungile de fructe uscate, conservele de curry, sacii de cuscus și orez Basmati, cutiile de șofran reprezentau pentru Aron o adevărată cură contra nostalgiei. Ceea ce îl vindeca de dorul de patrie era acest ocol prin Orientul celor *O mie și una de nopți*. De fiecare dată revenea acasă încărcat cu aceste ciudățenii alimentare, pe al căror ambalaj nici măcar nu puteam citi ingredientele, căci ele erau destinate altor etnii decât a noastră. De fiecare dată le deschideam cu precauție și le miroseam îndelung înainte să le gustăm. După ce le păstram în frigider săptămâni întregi, aceste produse ajungeau inevitabil la gunoi. Banii economisiți cu atâtea sacrificii se risipeau în produse care nu ne erau destinate. Și când te gândești că societatea-gazdă ne plasa pe toți în aceeași republică a comunităților etnoculturale, uniți prin limbă, gusturi și religii. Pentru noi, cei vizați, limbile, gusturile și credințele erau doar subiecte de divizări și conflicte.

Alimentația ni se schimbase de la sosirea în Canada.

Mai întâi, începuserăm să consumăm produse considerate de lux în țara de origine. Indiferent cât ești de